

Wymagania edukacyjne z wiedzy o społeczeństwie

Kryteria ogólne

Podstawowe zasady

- **Uczeń:**
  - Zna i rozumie przedmiotowy system oceniania i poziomy wymagań w zakresie koniecznym i podstawowym** (do poziomu oceny dostatecznej), **rozszerzającym i dopełniającym** (od oceny dobry – do bardzo dobrej) oraz **wykraczającym** (ocena celująca)
- **Jest systematyczny i obowiązkowy.**

Przygotowuje się do każdej lekcji, gotów do udzielenia odpowiedzi ustnej z trzech ostatnich lekcji, bądź napisania zadania krótkiej odpowiedzi z tegoż zakresu. Ważnym elementem tej postawy jest właściwie prowadzony zeszyt przedmiotowy:

- uczeń ma obowiązek posiadania zeszytu przedmiotowego na każdej lekcji wiedzy o społeczeństwie i prowadzenia go systematycznie. Uczeń, w przypadku nieobecności w szkole, powinien zeszyt uzupełnić.

- przy ocenie zeszytu przedmiotowego uwzględnia się: kompletność, systematyczność i czytelność prowadzenia notatek, estetykę zeszytu, poprawność wykonania tabel, rysunków, wykresów, ilość i jakość odwołań do publikacji naukowych, medialnych itp., poprawność językową i ortograficzną.

Ocenie podlegają

- **Wiadomości** (stopień rozumienia i zapamiętania nabytych informacji) oraz korelowanie ich z wiedzą wyniesioną z lekcji innych przedmiotów np. historii, geografii.
- **Rozumienie problemów życia publicznego**, określanie ich przyczyn i przewidywanie skutków.
- **Krytyczne korzystanie z różnych źródeł informacji** dotyczących spraw publicznych.
- **Umiejętność formułowania, uzasadniania i obrony własnego stanowiska** na forum publicznym.
- **Umiejętność organizowania działań** o charakterze obywatelskim.
- **Znajomość zasad i umiejętność stosowania procedur demokratycznych.**
- **Znajomość podstaw ustroju Polski zawartych w Konstytucji RP**, w tym praw i obowiązków obywatelskich.
- **Orientacja w podstawowych zasadach prawa i polskiego systemu prawnego** – główne działy prawa.
- **Umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych i popularno- naukowych dotyczących nauk społecznych, polityki i prawa.**
- **Umiejętności dialektyczne** (udziału w dyskusji, selekcji problemów, formułowania sądów, obrony własnego zdania, argumentacji, zadawania pytań, wyciągania wniosków, a także gromadzenia i korzystania z informacji pochodzących ze zróżnicowanych źródeł: podręcznika, słowników, encyklopedii, prasy

klasycznej, Internetu, oraz krytyczny odbiór źródeł i zdolność do oceny stopnia ich obiektywizmu - oddzielania faktów od opinii , zdolność do oceny intencji oraz merytoryczności twórcy opinii)

- **Różne przejawy aktywności intelektualnej**, w tym wkład pracy we właściwe rozumienie publikacji i instrukcji wykonania zadań, praca indywidualna i w zespole, organizacyjna (np. organizowanie pracy zespołu w ramach projektu), sprawne wykonywanie powierzonych zadań.
- **Orientacja w bieżących wydarzeniach** życia politycznego, społecznego i gospodarczego w Polsce oraz na świecie (tzw. Prasówka – ocena wagi danego tematu, ocena stanu wiedzy i jakości źródeł) .
- **Obowiązkowość i systematyczność w pracy** - np. dotrzymanie terminów zadań długoterminowych, staranne prowadzenie zeszytu, notatek, odrabianie prac domowych.
- **Postawa**. Aktywność społeczna i umiejętności interpersonalne, kreatywności i dociekliwość. Staranie o dotrzymanie wysokich standardów w dyskusji – punkt odniesienia- standardy debaty oksfordzkiej .

Oceniane formy działań :

- **testy (kształtujące, śródroczne, roczne, próbne matury)**
- **sprawdziany wiedzy i umiejętności** (z określonych działów i rozdziałów)
- **odpowiedzi ustne**
- **aktywność na lekcji** (sprawne wykonywanie poleconych działań , adekwatne w formie i treści kulturalne i merytoryczne wystąpienia w dyskusji)
- **odpowiedzi pisemne (kartkówki)**
- **zadania domowe**
- **wywiady** (np. Web Quest)
- **praca indywidualna i zespołowa** opierająca się na zdobywaniu informacji, selekcji i ocenie ich źródeł oraz opracowaniu w odpowiedniej formie i prezentacji (referaty, sprawozdania z wykładów, portfolio, diagramy, plansze, zadania quizowe typu learning apps, prezentacje multimedialne, tworzenie stron www, prowadzenie bloga tematycznego, itp.)
- **udział w konkursach i olimpiadach**

Oceny bieżące uczeń otrzymuje za:

- Sprawdziany wyznaczone na określone terminy obejmujące cały dział mające postać testów, prac ze źródłem, wypracowania . Oceniane według kryteriów przyjętych w ocenie arkuszy maturalnych. W klasie z profilem gdzie występuje rozszerzenie obowiązkowe są sprawdziany śródroczne i końcoworoczne. Oceny z nich uzyskane stanowią pierwszorzędą kategorię oceny z przedmiotu ale nie jedyną.
- Wypowiedzi ustne - na określony temat, referaty, udział w dyskusji, sprawozdania z wywiadów, opracowanej lektury
- Sprawdziany różnego typu.

- Prace domowe (pisemne i ustne)
- Prowadzenie wywiadów (ukierunkowane poszukiwanie informacji połączone z krytyczną oceną wiarygodności i trafności źródła informacji)
- Aktywny udział w zajęciach, w tym również pozalekcyjnych (konkursy, sesje popularnonaukowe, debaty, projekty, itp.)
- Systematyczne prowadzenie zeszytu przedmiotowego .
- Brak lub odpisywanie zadań domowych, korzystanie z niedozwolonych źródeł w czasie prac pisemnych, oddawanie do oceny prac nie napisanych samodzielnie równa się ocenie niedostatecznej.
- Uczeń, który opuścił więcej niż 50 % zajęć w semestrze nie będzie klasyfikowany inaczej jak tylko w drodze egzaminu klasyfikacyjnego.
- Prace klasowe i sprawdziany są obowiązkowe. Jeśli uczeń opuścił pracę klasową lub sprawdzian z przyczyn losowych (dłuższa nieobecność w szkole), powinien napisać go w terminie uzgodnionym z nauczycielem, w przeciwnym przypadku otrzymuje ocenę niedostateczną.
- Prace klasowe i sprawdziany są zapowiedziane, co najmniej tydzień wcześniej i zapisane w dzienniku lekcyjnym.
- W przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu, zostaje on przesunięty na termin ponownie uzgodniony z klasą, przy czym nie obowiązuje tydzień wyprzedzenia.
- Uczeń ma prawo do poprawy oceny niedostatecznej (dopuszczającej - za zgodą nauczyciela) ze sprawdzianu podsumowującego większą partię materiału w formie i terminie uzgodnionym z nauczycielem. Nie zgłoszenie się ucznia w wyznaczonym terminie jest równoznaczne z utrzymaniem oceny.
- Uczeń, który otrzymał ocenę niedostateczną za nieuczciwe zachowanie na sprawdzianie (odpisywanie, rozmawianie, posiadanie „ściąg” itp.) traci prawo do jej poprawiania.
- Przy wystawianiu ocen śródrocznych i rocznych bierze się pod uwagę zarówno pierwszą ocenę, jak i ocenę z poprawy. Pominięcie oceny niedostatecznej (dopuszczającej) całkowicie, byłoby niesprawiedliwe w stosunku do uczniów, którzy zaliczyli pozytywnie sprawdzian w terminie.
- Poprawa ocen niedostatecznych i dopuszczających może również odbywać się po lekcjach.
- Odpowiedzi ustne i kartkówki dotyczą trzech ostatnich tematów (nie lekcji) i nie muszą być zapowiedziane przez nauczyciela. Sprawdzają przygotowanie do lekcji bieżącej. Nieobecność ucznia na kartkówce niezapowiedzianej nie ma wpływu na ocenę semestralną i roczną.
- Prace pisemne po ocenieniu nauczyciel udostępnia do wglądu, omawia błędy, a następnie przechowuje je do końca roku szkolnego i udostępnia w razie potrzeby rodzicom lub prawnym opiekunom ucznia.
- Uczeń może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji 1 raz w półroczu (w przypadku 3 i więcej godzin w tygodniu - 2 razy). Nie dotyczy to zapowiedzianych prac klasowych i sprawdzianów. Nieprzygotowanie obejmuje: odpowiedź, niezapowiedzianą kartkówkę, brak zadania domowego, brak zeszytu, brak materiałów ćwiczeniowych.

Ocena niedostateczna

Uczeń:

nie opanował wiedzy w stopniu koniecznym do kontynuowania nauki w klasie następnej, (jeśli przedmiotu uczy się przez dwa lata).

ma poważne luki w wiedzy i umiejętnościach przewidzianych programem i tylko częściowo rozumie polecenia nauczyciela a to ze względu na nie znajomość pojęć związanych z przedmiotem oraz wąski zasób leksykalny w wyrażaniu swej opinii.

Uczeń nie jest przygotowany do uczestnictwa w społeczeństwie obywatelskim w państwie demokratycznym. Nie rozumie znaczenia wielu pojęć, nie potrafi odróżnić faktów od opinii. Nie współpracuje w zespole przy wykonywaniu zadań bądź destrukcyjnie wpływa na działania zespołowe.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dopuszczającej a w szczególności aby można było ocenić, że : wyjaśnia znaczenie podstawowych terminów, zna podstawowe fakty, potrafi ocenić wydarzenia i zjawiska podając niektóre ich możliwe konsekwencje.

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

ma poważne luki w wiedzy i umiejętnościach przewidzianych programem częściowo rozumie polecenia nauczyciela.

zapamiętuje wiadomości konieczne do elementarnej orientacji w treściach danego działu tematycznego i z pomocą nauczyciela potrafi je odtworzyć.

poprawnie, z pomocą nauczyciela rozpoznaje, nazywa i klasyfikuje pojęcia, procesy, zjawiska, dokumenty, postacie z życia publicznego itp.

wykonuje samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia,

współpracuje w zespole przy wykonywaniu zadań

prowadzi zeszyt przedmiotowy, ma luki w zapisach lekcji i pracach domowych

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dostatecznej a w szczególności aby można było ocenić, że :

w zadowalającym stopniu opanował obowiązującym materiał, choć jego wiedza czasem jest wyrywkowa; choć ma kłopoty z łączeniem problemów w logiczną całość to zna pojęcia i fakty, ale raczej przy pomocy nauczyciela niż samodzielnie potrafi je analizować – potrzebuje pytań pomocniczych bo gubi ważne dla tematu aspekty, tak wspomagany jest w stanie je omówić zaś proste zadania jest w stanie wykonać samodzielnie; wykazuje na lekcjach postawę aktywną choć wypowiedzi nie są szerokie; jego wypowiedzi (ustne i pisemne) są na ogół poprawne językowo, zawsze uczestniczy w pracach i zadaniach zespołowych, systematycznie prowadzi zeszyt przedmiotowy i uzupełnia zagadnienia i zadania brakujące w związku z nieobecnościami.

Ocena dostateczna

Uczeń:

wykazuje ogólną orientację w treści zagadnień opracowanych na lekcjach rozumie polecenia i instrukcje

zapamiętuje podstawowe wiadomości dla danego działu tematycznego i samodzielnie je prezentuje, jednak zapamiętywanie dominuje nad ich zrozumieniem,

umiejętności stosuje tylko w sytuacjach typowych próbuje dokonywać selekcji i porównania poznanych zjawisk, wyciągać wnioski z dyskusji

samodzielnie i poprawnie wykonuje proste ćwiczenia i zadania

uczestniczy w pracach i zadaniach zespołowych

systematycznie prowadzi i uzupełnia zeszyt przedmiotowy (zapisy z treści lekcji, wykonane ćwiczenia i prace domowe)

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działań opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny dobrej a w szczególności aby można było ocenić, że :

pracuje sumiennie na lekcji i z prac zadanych i wykonanych na lekcjach uzyskuje oceny dobre, dokłada starań by jak najlepiej wykonać zadania domowe; wykazuje się znajomością i rozumieniem wielu pojęć, sprawnie, ale nie zawsze precyzyjnie, posługuje się odpowiednią terminologią); nie ma większych kłopotów ze wskazaniem głównych problemów społecznych i politycznych kraju i stara się je analizować, zna prawa obywatelskie i procedury życia publicznego i towarzyszące im zasady prawa administracyjnego; w celu wykonywania zadań korzysta z różnych źródeł informacji a ich selekcja jest prawidłowa, wypowiedzi (ustne i pisemne) są poprawne językowo. Postawa prospołeczna cechuje jego zachowanie – przejawia inicjatywę bądź jest sprawnym uczestnikiem takich działań na forum szkoły.

Ocena dobry

Uczeń:

wykazuje się szczegółową wiedzą pochodzącą ze źródeł podstawowych (lekcja, podręcznik). Nabyte umiejętności próbuje stosować w sytuacjach problemowych.

zna omawianą na lekcjach problematykę oraz w sposób logiczny i spójny ją prezentuje, rozumie omawiane treści i potrafi wyjaśnić je innym , uogólnia i formułuje wnioski zajmuje stanowisko w kwestiach spornych, broni swych poglądów na forum klasy aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych

poprawnie i sprawnie wykonuje ćwiczenia i inne zadania

umie poprawnie wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce

wykazuje zainteresowanie omawianą na lekcjach problematyką

systematycznie i starannie prowadzi zeszyt przedmiotowy, wypowiedzi (ustne i pisemne) są poprawne językowo. Postawa prospołeczna – przejawia inicjatywę bądź jest sprawnym uczestnikiem takich działań na forum szkoły.

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działań opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny bardzo dobrej a w szczególności aby można było ocenić, że :

wykazuje zainteresowanie przedmiotem, korzysta z różnych źródeł (prasa, radio, telewizja, Internet) w celu poszerzenia wiedzy zdobytej w szkole, czemu daje wyraz w pracy na lekcjach oraz w pracach domowych , stosuje posiadaną wiedzę w praktyce - samodzielnie i poprawnie interpretuje wykresy, dane statystyczne, mapy i inne źródła, jest aktywny i kreatywny w wyszukiwaniu informacji, lubi i potrafi je krytycznie oceniać, działa zespołowo i zyskuje w tego typu zadaniach bardzo dobre oceny. Jest merytoryczny , obiektywny i wymagający tak wobec siebie jak i innych. Kultura dyskusji - na wysokim poziomie.

Ocena bardzo dobry

Uczeń:

opanował całkowicie obowiązujący materiał programowy;

jest aktywny na lekcjach i chętnie wykonuje dodatkowe zadania i prace;

wykazuje duży stopień znajomości współczesnych problemów świata i kraju;

potrafi przedstawić swoje zadanie na powyższe tematy oraz wytłumaczyć samodzielnie genezę współczesnych światowych problemów;
ma bogate wiadomości i czyni wielokierunkowe starania w ich poszerzaniu, korzysta z różnych źródeł (prasa, radio, telewizja, Internet) w celu poszerzenia wiedzy zdobytej w szkole, czemu daje wyraz w pracy na lekcjach oraz w pracach domowych ;
umiejętnie stosuje posiadaną wiedzę w praktyce ;
wykazuje zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową dotyczącą omawianych treści;
samodzielnie i poprawnie interpretuje wykresy, dane statystyczne, mapy i inne źródła ;
kieruje pracą zespołu rówieśników , wykazuje zaangażowanie i jest kreatywny w realizacji projektów;
uczestniczy w konkursach i olimpiadach właściwych dla przedmiotu i uzyskuje wyróżniające wyniki na poziomie szkolnym ;
podejmuje poważniejsze prace pozalekcyjne (samorząd szkolny, gazeta szkolna itp.) ;

Warunki uzyskania oceny wyższej

Uczeń powinien uzyskać co najmniej z połowy działów opracowanych w półroczu ocenę wiedzy i umiejętności na poziomie oceny celującej a w szczególności aby można było ocenić, że :

wykracza w nich zdecydowanie poza treści nauczania przewidziane w programie;
wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową i specjalistyczną zgodną z omawianą na zajęciach problematyką wiedzę czerpie z bardzo wielu różnorodnych źródeł , krytyczny w ich wykorzystaniu nie tylko sprawnie oddziela fakty od opinii ale też buduje w sposób przekonujący argumentację oceniającą przekaz w zakresie treści, sposobu ich doboru i intencji autorów ;
rozumie pojęcia i ciągi przyczynowo - skutkowe, potrafi wyciągać wnioski i snuć analogie;
sięga stale do podstawowych narzędzi : encyklopedii, leksykonów, wskazanych lektur, fragmentów podręczników akademickich, Internetu;
wykonuje samodzielnie trudne zadania, podejmuje się wykonania zadań dodatkowych (samodzielnie i w zespole) znacznie wykraczających poza postawę programową;
bierze udział w zajęciach pozalekcyjnych ;
uczestniczy w konkursach i olimpiadach i uzyskuje znaczące wyniki bądź godnie reprezentuje szkołę pełniąc funkcje i organizując działania społeczne;

Ocena celujący

Uczeń:

wykracza poza treści nauczania przewidziane w programie ;
wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową i specjalistyczną zgodną z omawianą na zajęciach problematyką;
wiedzę czerpie z bardzo wielu różnorodnych źródeł i jest wyjątkowo skuteczny w jej zdobywaniu , w ocenie źródeł informacji jest krytyczny a w ich wykorzystaniu nie tylko sprawnie oddziela fakty od opinii ale też buduje w sposób przekonujący argumentację oceniającą przekaz w zakresie treści, sposobu ich doboru i formy przekazu, trafnie i celnie opisując intencje i motywacje autorów;
rozumie pojęcia i ciągi przyczynowo - skutkowe, potrafi wyciągać wnioski i snuć bardzo ciekawe analogie;
wykonuje samodzielnie trudne zadania, podejmuje się wykonania zadań dodatkowych (samodzielnie i w zespole) znacznie wykraczających poza postawę programową ;
bierze udział w zajęciach pozalekcyjnych ;
uczestniczy w konkursach i olimpiadach i uzyskuje wyróżniające wyniki;
godnie reprezentuje szkołę pełniąc funkcje bądź organizując działania społeczne .

Wiedza o społeczeństwie zakres podstawowy

Realizowany w klasach pierwszych III LO (A, B, C, D, E, F)

Plan wynikowy ze szczegółowymi wymaganiami na poszczególne oceny

Obowiązuje wszystkich uczniów jednakże ze stosowną korektą uwzględniającą zalecenia poradni w odniesieniu do uczniów dysfunkcyjnych.

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Uwaga dotycząca oceniania na każdym poziomie wymagań

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Obywatel						
1. Obywatelstwo polskie i unijne	<ul style="list-style-type: none"> - istota obywatelstwa - nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa - obywatelstwo polskie - obywatelstwo unijne - obywatelstwo a narodowość - społeczeństwo obywatelskie - obywatelskie nieposłuszeństwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, - wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa (prawo krwi, prawo ziemi) - wymienia podstawowe prawa i obowiązki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej - przedstawia sposób nabywania obywatelstwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, - wymienia i opisuje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństwo obywatelskie - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością - wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa - charakteryzuje sposób nadawania 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna postać H.D. Thoreau - wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność - wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego - wskazuje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego - ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa obywatelskiego

		obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i>	warunki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	obywatelstwa polskiego i zrzekania się go - opisuje cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego - wyjaśnia cele, przedstawia cechy charakterystyczne obywatelskiego nieposłuszeństwa		
2. Proces wyborczy	<ul style="list-style-type: none"> - relacje władza-obywatel - formy sprawowania władzy przez obywateli - rola wyborów we współczesnej demokracji - prawo wyborcze - cenzus wyborczy - przymiotniki wyborcze - charakterystyka wyborów w Polsce - referendum ogólnokrajowe i lokalne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze - wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią - określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum - wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym - wymienia przymiotniki wyborcze - wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zasady przeprowadzania wyborów w Polsce - przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania - charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo polityczne - wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej demokracji
3. Życie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> - życie publiczne - inicjatywa obywatelska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: życie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między petycją, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje przebieg procesu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ aktywności obywatel-

	<ul style="list-style-type: none"> - petycja, skarga i list otwarty - manifestacje, demonstracje i pikety - strajki 	inicjatywa obywatelska, petycja, list otwarty <ul style="list-style-type: none"> - pisze petycję według wzoru 	publiczne, skarga, zgromadzenie, strajk <ul style="list-style-type: none"> - opisuje zasady i sposób zalegalizowania zgromadzenia - wymienia cele i rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy) 	skargą i listem otwartym oraz wymienia elementy tych pism <ul style="list-style-type: none"> - wymienia i charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i zakładowy formy strajku 	legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy	skiej na kształtowanie się życia publicznego
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> - administracja publiczna i jej struktura - administracja rządowa - administracja samorządowa - kompetencje urzędów w Polsce - podstawowe dokumenty współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) - zasady rejestracji pojazdu 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd - wypełnia wniosek o wydanie dowodu osobistego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy - wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa - wymienia organy administracji publicznej w Polsce 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna - wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej - wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych - ocenia działalność urzędów w Polsce
5. Informacja publiczna i e-urząd	<ul style="list-style-type: none"> - informacja publiczna i jej charakterystyka - sposoby udostępniania informacji publicznej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: informacja publiczna - wskazuje elementy składowe podania - pisze podanie 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: urząd elektroniczny - opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu - pisze odwołanie od decyzji urzędu 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich załatwiania za pośrednictwem ePUAP 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie dostępu do informacji publicznej dla funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa

	<ul style="list-style-type: none"> - prawa obywatela wobec urzędu - skuteczne załatwianie sprawy - odwołanie od decyzji - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP). 		<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej - charakteryzuje prawa obywatela wobec rządu - wymienia ułatwienia, jakie niesie obywatelom e-urząd 		<ul style="list-style-type: none"> - wypełnia wniosek o udostępnienie informacji publicznej 	
Rozdział II: Prawo						
1. Prawo i jego funkcje	<ul style="list-style-type: none"> - pojęcie i funkcje prawa - charakter i rodzaje norm społecznych - norma prawna a przepis prawny - prawo naturalne i pozytywne - praworządność - rodziny prawa - cechy systemu prawnego - zasady prawa - kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo, praworządność - wymienia rodzaje norm społecznych - wymienia postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady - opisuje cechy systemu prawnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia postawy obywateli wobec prawa - ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce
2. Źródła i obszary prawa	<ul style="list-style-type: none"> - źródła prawa - źródła poznania prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia źródła prawa obowiązujące 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: źródła 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje źródła prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem zależności między

	<ul style="list-style-type: none"> - hierarchia aktów prawnych w Polsce - prawo wspólnotowe jako źródło prawa w Polsce - podział prawa - stosowanie prawa 	<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia podział prawa 	<p>prawa, prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje podział prawa - opisuje etapy działalności prawnej 	<p>obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy charakterystyczne prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego 	<p>prawo wspólnotowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia i opisuje źródła prawa wspólnotowego - wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami prawa 	<p>prawem unijnym a prawem polskim</p>
3. Gałęzie prawa wewnętrznego	<ul style="list-style-type: none"> - gałęzie polskiego prawa wewnętrznego - prawo karne i jego zasady - prawo cywilne - prawo administracyjne - inne ważniejsze gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim <i>Kodeksie karnym</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny - wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę prawną a zdolnością do czynności prawnych - opisuje podział prawa cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaostrowania kar za najcięższe przestępstwa
4. Władza	- charakterystyka	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

sądowicza w Polsce	władzy sądowniczej - dwuinstancyjność sądownictwa - struktura władzy sądowniczej w Polsce - Krajowa Rada Sądownictwa - Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sędziowie sądów powszechnych - ławnicy - sądy administracyjne i wojskowe - Trybunał Konstytucyjny - Trybunał Stanu	- wyjaśnia znaczenie terminów: sędzia, ławnik - charakteryzuje strukturę władzy sądowniczej w Polsce	- wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna - omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce - wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów - omawia zadania ławników	- omawia zasady, jakimi powinni kierować się sędziowie i członkowie trybunałów - przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i sposób jego wyboru - opisuje zadania Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych - przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu	- charakteryzuje skład i zadania Krajowej Rady Sądownictwa - opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu - charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu	- ocenia rolę ławników w systemie sądownictwa polskiego
5. Postępowanie sądowe	- postępowanie sądowe - sprawy cywilne - sprawy karne - sprawy administracyjne - proces cywilny - pozew w procesie cywilnym - proces karny - zawiadomienie o popełnieniu	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pozwany), - wymienia uczestników procesu cywilnego i procesu karnego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny - wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy cywilne, karne i	Uczeń: - charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego - wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym - wyjaśnia sposób postępowania po złożeniu zawiadomienia o	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze - wskazuje różnice między	Uczeń: - ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym - ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego

	przestępstwa - sądy polubowne		administracyjne - wymienia prawa ofiary, świadka i oskarżonego w procesie karnym	popęlnieniu przestępstwa - wymienia cechy dobrego mediatora - sporządza według wzoru pozw w procesie cywilnym i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	postępowaniem procesowym a nieprocesowym - omawia sposób postępowania przed sądem polubownym	
6. Organy ścigania	- prokuratura i jej struktury - zadania prokuratury - Krajowa Rada Prokuratury - policja – struktura i zadania - działalność i uprawnienia policji - zadania innych służb mundurowych - dzielnicowy - prokuratura i policja w postępowaniu karnym - formy postępowania przygotowawczego - Interpol	Uczeń: - omawia cele i strukturę policji - opisuje zadania policji i innych służb mundurowych - wymienia uprawnienia policjantów	Uczeń: - omawia cele i strukturę prokuratury - charakteryzuje zadania prokuratorów - charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych - wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym	Uczeń: - opisuje strukturę prokuratury - opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla działalności prokuratury ma jej hierarchiczność - charakteryzuje różne sfery działalności policji	Uczeń: - omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów - wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem - omawia skutki postępowania przygotowawczego - opisuje strukturę i zadania Interpolu	Uczeń: - ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków
7. Nieletni wobec	- przestępczość	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

prawa	<ul style="list-style-type: none"> - odpowiedzialność prawna nieletnich - sądy rodzinne - środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych - konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów - proces resocjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcia: nieletniego w prawie cywilnym i karnym - wymienia przejawy demoralizacji nieletnich i popełniane przez nich czyny karalne - omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcie: procesu resocjalizacji - określa granice prawnej odpowiedzialności nieletnich - omawia zadania sądów rodzinnych - wymienia środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach przestępczości nieletnich - opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia przestępczość nieletnich na przykładzie wybranych artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i> - przedstawia uwarunkowania rozstrzygania spraw nieletnich przez organy państwowe 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia poziom przestępczości wśród nieletnich i problem zaostżenia kar wobec nich
Rozdział III: Prawa człowieka						
1. Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka i ich charakter - historia praw człowieka - <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> - generacje praw człowieka - prawa człowieka - dokumenty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka - wymienia fundamentalne dla praw człowieka dokumenty stworzone przez 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa człowieka zapisane w <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> oraz prawa dziecka zapisane w <i>Konwencji praw dziecka</i> - rozróżnia i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i zadania instytucji stojących na straży praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie się praw człowieka - charakteryzuje treść dokumentów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka - instytucje. - <i>Konwencja praw dziecka</i> 	Radę Europy i ONZ	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka 		dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ	
2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania - Europejska Karta Społeczna - Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - Unia Europejska a prawa człowieka - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie - Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa człowieka uregulowane w <i>Europejskiej Karcie Społecznej</i> oraz <i>Karcie praw podstawowych</i> - wymienia ważniejsze organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka - omawia strukturę ONZ, Rady Europy i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru - omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Human Rights Watch)			organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka		
3. Ochrona praw i wolności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> - Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich - Urząd Rzecznika Praw Dziecka - prawo do prywatności - prawa jednostki w kontaktach z mediami - skarga konstytucyjna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> - wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres - określa prawa jednostki w kontaktach z mediami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w <i>Konstytucji RP</i> - charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka - przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka - pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru - wskazuje elementy skargi konstytucyjnej oraz skutki prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce
4. Łamanie praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - przyczyny łamania praw człowieka - międzynarodowe prawo humanitarne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: nacjonalizm, rasizm, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: szowinizm, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega międzynarodowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że nacjonalizm, szowinizm, rasizm,

	<p>konfliktów zbrojnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - łamanie praw kobiet - łamanie praw dziecka - wolność wyznania - problem uchodźców - łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) - dopuszczalne ograniczenie praw człowieka 	<p>antysemityzm</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny łamania praw człowieka 	<p>ksenofobia</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka - wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone - omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci - podaje przykłady łamania wolności wyznania - wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym świecie 	<p>prawo humanitarne konfliktów zbrojnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów - omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie - charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii - wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć prawa człowieka 	<p>między rozwiniętymi krajami demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców 	<p>antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii
Rozdział IV: Edukacja i praca						
<p>1. System edukacji w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka polskiego systemu edukacji - zadania MEN i samorządów - zadania szkoły - statut i inne szkolne dokumenty - prawa i obowiązki uczniów - postępowanie w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zadania szkoły - wymienia prawa i obowiązki ucznia - wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje system edukacji w Polsce - wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji - wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w szkole - opisuje procedurę postępowania w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo-wychowawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji

	<p>sytuacji złamania praw ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> - konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych 			<p>przypadku złamania praw ucznia</p>		
<p>2. Polskie szkoły wyższe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja studiów – system boloński - zalety i wady systemu bolońskiego - wybór kierunków studiów - zasady przyjmowania kandydatów na uczelnie wyższe - warunki przyjęć na uczelnie - charakterystyka wybranych kierunków studiów - kształcenie ustawiczne - edukacyjne programy unijne - program <i>Comenius</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa kryteria wyboru kierunku studiów - wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych - przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie - wymienia edukacyjne programy unijne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje wybrane kierunki studiów - wyjaśnia, na czym polega istota programu <i>Comenius</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów - charakteryzuje ofertę edukacyjnych programów unijnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia system boloński wskazując jego zalety i wady - ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa
<p>3. Kształcenie za granicą</p>	<ul style="list-style-type: none"> - możliwości kształcenia za granicą - charakterystyka kształcenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski

	wyższego w wybranych krajach UE - matura międzynarodowa - program matury międzynarodowej		się za granicą	- wymienia korzyści, jaki daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej		
4. Podróżowanie po Europie i świecie	- obywatel w podróży - utrata dokumentów za granicą - Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego - strefa Schengen i jej granice - charakterystyka zjawiska terroryzmu	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm - wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy Polaków przebywających za granicą	Uczeń: - przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą - wyjaśnia, jak funkcjonuje strefa Schengen - wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu	Uczeń: - opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą - opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych strefy Schengen - charakteryzuje miejsca szczególnie narażone na terroryzm	Uczeń: - wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen - omawia zasady przewozu żywności i leków w komunikacji samolotowej - opisuje sytuacje, które powinny wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym	Uczeń: - ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej
5. Praca w Polsce i za granicą	- praca młodzieży w UE - dziecko i młodociany a problem podejmowania pracy - praca młodocianych w Polsce - praca w Wielkiej	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: umowa-zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę - przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: Europass - wyjaśnia uwarunkowania podejmowania pracy przez młodocianych - wymienia zasady zatrudniania młodocianych w	Uczeń: - wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii - wyjaśnia różnice w umowach	Uczeń: - wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne <i>Europejskiego paktu na rzecz młodzieży</i> - charakteryzuje dokumenty	Uczeń: - ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy

	Brytanii - podatki i umowy - Europass - powrót do kraju	pracowników	Polsce - wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu pracy za granicą przez młodych ludzi	podpisywanych z młodymi pracownikami - wymienia ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą	wchodzące w skład Europass - sporządza Europass-CV według wzoru	
--	--	-------------	--	---	---	--